

Морін Олег Леонідович

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник

Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, Україна

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВ ДО ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

***Анотація.** У виступі розкриваються підходи до обґрунтування педагогічної технології формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів до трудової діяльності, спрямованої на створення сприятливих умов для підготовки випускників закладів загальної середньої освіти до професійного самовизначення та майбутньої життєвої самореалізації.*

***Ключові слова:** професійно-ціннісні орієнтації, трудова діяльність, педагогічна технологія.*

Педагогічна технологія передбачає діагностичне цілепокладання на основі заздалегідь визначеного результату, а сам процес її розгортання чітко спроектований, зберігає керованість на всіх етапах, в ньому закладена можливість корекції під перебігу відповідно до циклічно здійснюваного діагностування проміжних результатів [5; 7].

Для предмета нашого дослідження, тобто формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів до трудової діяльності, їй будуть притаманні особливості педагогічної профорієнтаційної технології. Провідною умовою при її створенні є визначення місця учня в освітньому процесі, такої позиції, де зростаюча особистість виступає не як об'єкт, а як пріоритетний суб'єкт. Це має бути особистісно-орієнтована технологія у якій дійсно у центр освітньої системи знаходиться особистість дитини, що забезпечує комфортні умови її розвитку та реалізацію природних потенціалів [3; 5].

Як зазначає З. Охріменко, профорієнтаційна технологія має базуватися на методичному арсеналі особистісно орієнтованого підходу, якій складають форми, методи і прийоми, що відповідають таким вимогам як діалогічність, діяльнісно творчий характер, спрямованість на підтримку індивідуального розвитку, представлення дитині необхідного простору свободи, для прийняття

самостійних рішень, творчості, вибору змісту і засобів навчання і поведінки [4, с. 82].

На нашу думку, визначення означеної технології є найбільше тотожним визначенню виховної педагогічної технології особистісної орієнтації, запропоновану І. Бехом, за яким, це сукупність методів, які ґрунтуються не на механізмі зовнішнього підкріплення (заохоченні й покаранні), а на рефлексивно-вольових механізмах, механізмах співпереживання і позитивного емоційного оцінювання, що апелюють передусім до самосвідомості та до свідомого творчого ставлення людини до суспільних норм і цінностей [2, с. 128].

Ідею І. Беха про особистісно орієнтовану парадигму виховного процесу, а також опис визначених методів і технік його забезпечення буде покладено в основу технології. Означена ідея забезпечує узгодження факторів зовнішнього педагогічного впливу на учнів, спонукає і мотивує їх до самопізнання, самооцінки, самовизначення та самовдосконалення, дійсно збагачує підростаючу особистість вищими смислами життя з метою постійного утвердження їх у власній діяльності та поведінці.

Побудовані на її основі особистісно орієнтовані виховні технології визначають методи і техніки, які регулюють перебіг професійного самовизначення учнівської молоді, визначають для кожної особистості індивідуальний вектор майбутнього, розкривають особистісні смисли, які детермінують конкретні етапи життєвого шляху особистості, напрями її майбутньої професійної діяльності й життєві орієнтації загалом.

На думку І. Беха, лише особистісно орієнтованому вихованню під силу досягнення особистісно розвивальної мети, оскільки воно спрямоване на усвідомлення суб'єктом виховної дії себе як особистості, на його вільне і відповідальне самовираження [2, с. 41].

Сукупність методів визначить характер виховних впливів. Виховна технологія забезпечує, з одного боку, аксіологічний тип виховання, а з іншого – виховання розвивальне. Під свою наукову парадигму І. Бех створив цикл адекватних їй виховних методів: метод переконання, метод педагогічного

умовляння, метод інтимно-особистісного діалогу, рефлексивно-експліцитний метод.

Основою особистісно орієнтованої парадигми виховного процесу є технологія створення виховних ситуацій, що мають забезпечити розвиток свідомості такого рівня, який спонукав би особистість до самопізнання й самоактивності. При цьому моделюється ситуації вільної, творчої співпраці. Важливою психологічною особливістю таких ситуацій є те, що вони заперечують детермінантний вплив на особистість, який здійснюється за допомогою реактивних, адаптивних виховних механізмів [1, с. 124].

Як зазначає З. Охріменко, найбільш значущою потребою в юнацькому віці є потреба професійного та особистісного самовизначення, яка обумовлює активізацію самосвідомості юнака, визначає її змістовну характеристику та стає головною рушійною силою подальшого розвитку. Процес професійного самовизначення потребує від юнака максимального напруження сил, вияву самоактивності, самостійності та відповідальності, отже максимального напруження сил [4, с. 82].

Отримані на теоретико-констатувальному етапі дослідження результати дозволяють стверджувати, при створенні означеної вище педагогічної профорієнтаційної технології варто зважити на міркування, які ми стисло розкриємо далі.

У педагогічній профорієнтаційній технології має бути закладено аспекти, які у майбутньому забезпечуватимуть комфортний вихід молоді на ринок праці, умови переходу від навчання до роботи. Це стосується в першу чергу інформаційної грамотності на основі цифрової компетентності, навички використання новітніх інформаційно-комунікаційні технологій, уміння критично опрацьовувати інформацію, дбати про інформаційну безпеку як власну, так і корпоративну, тощо, і крім того, комунікабельність, вміння працювати в команді, здатність швидко навчатися, гнучкість, ініціативність, мовна грамотність, тощо.

Педагогічній технології притаманні властивості алгоритмів. Тобто вони містять опис дій, послідовне виконання яких педагогічними працівниками в

подібних умовах дозволяє досягти подібних результатів. Однак при цьому такі «алгоритми» обов'язково мають наступні характеристики: системність, концептуальність, науковість, інтегративність, гарантованість результату, відтворюваність, ефективність, якість навчання, його вмотивованість, інформативність, оптимальність, можливість відтворення в інших умовах [6].

Виникає питання, чи можна використовувати технологічний підхід, тобто відтворювати педагогічний процес, коли мова йде про формування особистості, яка неповторна і унікальна? На нашу думку це цілком можливо. В процесі впровадження педагогічної технології кожен педагогічний працівник має можливість при відтворенні закладених у ній форм, методів і засобів, вносити суб'єктивно значущий зміст у навчальний матеріал при роботі з кожною конкретною особою, сприяти формуванню готовності учнів до самонавчання і саморозвитку, широко застосовувати проблемні, пошукові і дослідницькі методи навчання, враховувати психологічні особливості кожного учня [6].

Обов'язковою умовою її ефективності є розв'язання наступних основних завдань: сприяння розвитку і саморозвитку учнів, виходячи з їх індивідуальних особливостей; підвищення продуктивності освітнього процесу за рахунок особистісного забарвлення предметного матеріалу; надання учням простору для прояву креативності та створення умов для самовираження; сприяння духовному вихованню і особистісному зростанню підростаючого покоління [6].

Таким чином, сучасний рівень педагогічних і психологічних досліджень дозволяє вирішити проблему проектування педагогічних технологій формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів. Вона має будуватися на основі закономірностей функціонування системи взаємодії суб'єктів освітнього процесу в певних умовах навчання.

Висновки. Успішність і конкурентоздатність людини на ринку праці завжди вимагали від неї високого рівня володіння відповідними вміннями і навичками як вільного носія професійних послуг. Трансформація суспільних і економічних відносин, які відбуваються в Україні як частині сучасного

глобалізованого світу, призводять до значних структурних змін на ринку праці. Однак ця вимога залишається незмінною.

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, виникнення нових форм і видів зайнятості, посилення міграційних процесів, висувають нові вимоги до працівників, а саме наявності ініціативності, креативності, комунікативних навичок, швидкого адаптування до мінливої ситуації, критичного й аналітичного мислення, медійної та інформаційної грамотності, вміння працювати з хмарним технологіями, а вже у недалекому майбутньому – вміння працювати зі штучним інтелектом, тощо. Тому країна може досягти економічного зростання за умови підготовки робочої сили, здатної до швидких змін і жорсткої конкуренції на регіональному, національному і глобальному ринках праці.

Означене вище актуалізує доцільність створення педагогічної технології формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів, що сприятиме оптимізації профорієнтаційної діяльності закладів освіти, створенню сприятливих умов для свідомого визначення кожним суб'єктом освітнього процесу своєї сутності та місця у світі, підготовки випускників закладів загальної середньої освіти до професійного самовизначення та життєвої самореалізації, формування в них компетентності у побудові і реалізації індивідуальної освітньої та професійної траєкторії, загалом підготовки до майбутньої трудової діяльності.

Список джерел:

1. Безпалько В. *Слагаемые педагогической технологии*. Москва: Педагогика, 1989. С. 28
2. Бех І. Д. *Вибрані наукові праці. Виховання особистості*. Т. 1. Чернівці: Букрек, 2015. 840 с.
3. Закатнов Д. О. Технології підготовки учнівської молоді до професійного самовизначення: *монографія*. Київ: Педагогічна думка, 2012. 160 с.
4. Охріменко З. В. Виховні профорієнтаційні технології як умова ефективного професійного самовизначення старшокласників. Профорієнтація: стан і перспективи розвитку. *Збірник матеріалів Всеукраїнських психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Б.О. Федоришина* / за ред. Н. В. Павлик. Київ. 2020. С. 81-82.

5. Педагогічні технології підготовки учнівської молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри. *Методичний посібник* / [Д. О. Закатнов, В. Ф. Орлов, Л. С. Злочевська, Ю. О. Павлов, В. С. Локшин. Київ: ПТО НАПН України, 2015. 221 с.
6. Шерстнева Н. А. Проектирование педагогической технологии личностно ориентированного обучения учащихся в малых группах. *Дис. ... канд. пед. наук.* 13.00.01: Смоленск, 2002. 196 с.
7. Ягупов В. В. Педагогіка. *Навчальний посібник*. Київ: Либідь, 2002. 560 с.